

**Notulen van het verhandelde in de vergadering
van Provinciale Staten van Utrecht
gehouden op 26 maart 2019**

Bladwijzer

op de notulen van Provinciale Staten van Utrecht
Vergadering 26 maart 2019

STATEN (provinciale)

Vaststellen agenda.

Ingekomen stukken.

Vragenhalfuurtje.

Lijst moties en langetermijnagenda Provinciale Staten.

Vaststellen van de notulen van Provinciale Staten van 4 februari 2019, 7 februari 2019 en 18 februari 2019.

Voorstel van Gedeputeerde Staten van 7 maart 2019, dienst/sector SGU, nummer PS2019PS08, inzake bekrachtiging geheimhouding stukken Uithoflijn.

Daartoe besloten
PS2019PS08

Commissie van de geloofsbrieven.

Afscheid Statenleden.

Presentielijst vergadering 26 maart 2019

Voorzitter:	mr. J.H. Oosters, commissaris van de Koning
Griffier:	mevr. mr. C.A. Peters
VVD	mr. B.M.H. de Brey MBA, Doorn J.J. van Doesburgh-Ferweda, Stichtse Vecht mevr. drs. N. Eijsbroek, Utrecht mevr. ir. A.A. Ens, Amersfoort drs. J. Germs, Renswoude mevr. J.A. Godschalx-Dekker, Loenen aan de Vecht drs. A.H.L. Kocken, Utrecht R. van Reenen, IJsselstein drs. R.C. te Velde, Maarn
D66	mevr. H. Chidi, Amersfoort mevr. drs. A.J. Dekker, Odijk mevr. drs. A.W.T. Dercksen, Baarn M.J. de Droog Msc RA, Utrecht ir. N.J.P. Hoefnagels, Bunnik P.D. Overkleef, Utrecht
CDA	mevr. A.M. Schneiders, Utrecht ing. D.G. Boswijk, Wilnis J.M.W. Jansen, Baarn mevr. T. Koelewijn-Koelewijn, Bunschoten drs. A. Mourik-Geluk, Utrecht C. Westerlaken, Lopik W.G.J. Wijntjes RA, Nieuwegein
PvdA	mevr. drs. J.P. d'Hondt, Utrecht mevr. drs. N.A. Krijgsman, Utrecht drs. C. de Kruijf, Leusden ir. R.G.H. van Muilekom, Amersfoort H.O. Suna, Soest
PVV	mevr. E.J. Broere-Kaal, Soest R.G.J. Dercksen, Bosch en Duin ir. H. IJssennagger, Bilthoven drs. W.J. Ubaghs, Maarssen
SP	M.H.O. Boer, Bilthoven mevr. M.G. Goudriaan-Noordenbos, Maarssen mevr. A.M. Poppe, IJsselstein
GroenLinks	drs. F.H.W. Bekkers, Bilthoven mevr. A.C. Boelhouwer, Wijk bij Duurstede ir. H.P. van Essen, Utrecht mevr. drs. E. Kotkamp, Nieuwegein
ChristenUnie	mevr. N. de Haan-Mourik, Amersfoort drs. C.J. van Kranenburg, Driebergen-Rijsenburg A.J. Schaddelee, Houten
PvdD	mevr. H.J. Keller, Driebergen-Rijsenburg W. van der Steeg, De Meern
SGP	B.C. van den Dikkenberg, Elst P.A. van Leeuwen, Rhenen
50Plus	mevr. W.M.M. Hoek, Vreeland
Afwezig:	mr. drs. M.C.J. Groothuizen, Zeist (D66) S. Kraaijeveld, Utrecht (D66) H. Toutouh, Nieuwegein (SP)

Leden van Gedeputeerde Staten:

drs. ing. P. van den Berg, Amersfoort
mevr. drs. M.W.J. Maasdam-Hoevers, Zeist
mevr. A.M.A. Pennarts-Pouw, Montfoort
drs. D.D. Straat, Zaanstad

Opening.

De VOORZITTER: Ik open de vergadering van de Provinciale Staten van Utrecht. Ik heet u allen van harte welkom bij deze statenvergadering van 26 maart 2019. Dit is een bijzondere statenvergadering, want het is de laatste vergadering in deze Statenperiode die zich voor het grootste gedeelte zal kenmerken door het afscheid van een groot aantal van u. In dat opzicht vind ik het ontzettend leuk dat wij een goed gevulde publieke tribune hebben. U wilt getuige zijn van het afscheid en dat is terecht. Het is fijn dat u er allemaal bent en dat u dit samen met ons kunt meemaken.

Het is een normale vergadering, dus dat betekent dat ik begin met een aantal mededelingen. Als eerste heten wij mevrouw d'Hondt weer welkom in ons midden. Dat betekent dat mevrouw Lejeune haar plek heeft afgestaan aan mevrouw d'Hondt, maar mevrouw Lejeune is wel aanwezig. Dat geeft mij de gelegenheid om haar later toe te spreken, wat ik graag zal doen.

Wij hebben bericht van verhindering gekregen van de heer Groothuizen vanwege een vakantie. Ik zal hem wel toespreken bij het afscheid.

Ik vraag uw aandacht voor een drietal droevige berichten van overlijden van voormalige leden van onze Staten. Te beginnen met de heer Frans Andriessen. U kent hem als voormalig minister en Euro-commissaris en als oud-lid van onze Provinciale Staten voor KVP, later opgegaan in CDA. Hetzelfde geldt voor het overlijden van de heer Peters. Hij is in de periode van 1974 tot 1976 lid geweest van Provinciale Staten voor KVP. Tot slot meld ik u het overlijden van mevrouw Wuurman. Zij zat in de periode van 1991 tot 2003 namens de PvdA-fractie in onze Provinciale Staten. Onze gedachten zijn bij de nabestaanden. Wij zijn dankbaar voor hetgeen zij bestuurlijk aan de provincie Utrecht hebben gegeven.

Wij bespreken eerst een aantal normale agendapunten. Daarna hebben wij alle tijd voor het afscheid van de Statenleden. Ik kan alvast in het vooruitzicht stellen dat er na afloop van de vergadering een gezellige borrel in de foyer is om met elkaar terug te blikken op deze vergadering en op deze statenperiode.

Vaststellen agenda.

De VOORZITTER: Het voorstel is om agendapunt 7 af te doen als sterstuk.

Zonder beraadslagingen en zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de agenda aldus gewijzigd vast.

Ingekomen stukken.

De VOORZITTER: Er zijn geen ingekomen stukken binnengekomen.

Vragenhalfuurtje.

De VOORZITTER: Er zijn geen vragen binnengekomen voor het vragenhalfuurtje.

Lijst moties en langetermijnagenda Provinciale Staten.

Zonder beraadslagingen en zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig de voorgestelde wijzen van afdoening.

Vaststellen van de notulen van Provinciale Staten van 4 februari 2019, 7 februari 2019 en 18 februari 2019.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming stellen Provinciale Staten de notulen van de vergaderingen van 4 februari 2019, 7 februari 2019 en 18 februari 2019 ongewijzigd vast.

[Statenvoorstel Bekrachtiging geheimhouding stukken Uithoflijn](#). (de hyperlink verwijst naar het voorstel)

De VOORZITTER: Dit is een sterstuk.

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV wil geacht worden tegen dit statenvoorstel te stemmen.

Interruptie (SP): Mijnheer de voorzitter! Dat geldt ook voor ons.

Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming besluiten Provinciale Staten overeenkomstig het statenvoorstel bekrachtiging geheimhouding UHL stukken, PS2019PS08, met de aantekening dat de fracties van de PVV en de SP geacht worden te hebben tegengestemd.

Commissie van de geloofsbrieven.

De VOORZITTER: Alle geloofsbrieven van alle 49 nieuw gekozen Statenleden zijn onderzocht door de commissie onder voorzitterschap van mevrouw Broere. Zij zal vanaf haar plek de mededeling doen over de bevindingen van de commissie van de geloofsbrieven.

Mevrouw BROERE (PVV): Mijnheer de voorzitter! De commissie van de geloofsbrieven heeft de officiële documenten voor de benoeming van 48 Statenleden bekeken. De commissie is daarbij tot het oordeel gekomen dat voldaan wordt aan alle wettelijke vereisten en dat er tot toelating en beëdiging van de 48 Statenleden tot lid van Provinciale Staten kan worden overgegaan op 28 maart 2019.

Wij hebben helaas nog niet formeel kunnen vaststellen dat mevrouw Bittich van DENK aan alle vereisten voor het statenlidmaatschap voldoet, omdat er nog een document ontbreekt in haar dossier. Wij moeten daarom adviseren te wachten met de toelating van mevrouw Bittich tot deze Staten totdat de geloofsbrieven compleet zijn.

De VOORZITTER: Ik stel voor om conform het advies van de commissie van de geloofsbrieven te besluiten en de 48 Statenleden de toegang tot onze statenvergadering te verlenen en daarmee de toegang tot de beëdiging van aanstaande donderdag. Ik stel voor om het besluit ten aanzien van mevrouw Bittich op te schorten tot het moment waarop haar dossier compleet is. Kunt u daarmee instemmen? Dat is het geval.

Afscheid Statenleden.

De VOORZITTER: Het moment is aangebroken dat ik achter het spreekgestoelte zal plaatsnemen om afscheid te nemen van de Statenleden die in de nieuwe Staten niet zullen terugkeren.

Dames en heren, leden van Provinciale Staten, geachte overige aanwezigen. Het is voor mij een eer en een bijzonder moment om als uw nieuwe commissaris en voorzitter afscheid te nemen van maar liefst 28 Statenleden. "Droevig", zou ik kunnen zeggen: net nadat ik aan u gehecht raak, gaat u al. Dat is zoals het gaat. Bestuurders komen, gaan en volgen elkaar op. Het is heel goed dat het zo gaat. Daarmee doen wij er recht aan dat de Provinciale Staten van Utrecht een democratisch gekozen orgaan is. De vierjaarlijkse verkiezingen zijn het moment om aan de kiezers voor te leggen of hetgeen uw partij doet of voorstelt op de steun van de kiezers kan rekenen. U zet daarbij allen uw beste beentje voor. U kandideert daarbij de mensen die het best passen bij de ideeën van uw partij, wie dit het best voor het voetlicht kunnen brengen en wie de belangen van uw fracties het best vertegenwoordigen in deze Provinciale Staten.

Zo nemen wij afscheid van een groep waarvoor dat vier jaar geleden gold. Deze mensen zijn op deze kwaliteiten en talenten op lijsten terecht gekomen die via een campagne zijn voorgelegd aan de kiezers. De kiezers hebben besloten. Dat heeft vier jaar geleden geleid tot uw entree of tot de herbevestiging van uw entree in deze Provinciale Staten. Wat niet alle mensen zien die niet dagelijks bij het poli-

tiek-bestuurlijke bedrijf van de provincie, gemeenten, de Tweede Kamer en de Eerste Kamer of bij de waterschappen zijn betrokken, is dat deze mensen niet alleen veel talenten hebben om dat te doen, de ideeën en de overredingskracht, maar dat zij bereid zijn om een groot persoonlijk offer te brengen om tijd, ruimte en aandacht vrij te maken voor de belangrijke bestuurlijke taak. Ik heb grote waardering voor u; de mensen die deze keuze hebben gemaakt. In de periode dat zij lid zijn geweest van Provinciale Staten hebben zij veel dingen moeten opgeven, uitstellen of minder aandacht kunnen geven dan hen lief is om de publieke zaak te dienen. Dat siert u. Dankzij u hebben wij een levendige democratie en een Provinciale Staten van Utrecht om trots op te zijn. In dat opzicht is het uw verdienste dat wij een verkiezing hebben gehad de afgelopen week met een hoog opkomstpercentage. U hebt de provinciale politiek levendig weten te maken, weten over te dragen en de relatie met de kiezer opnieuw weten te leggen. Dat is uw werk geweest. Veel dank daarvoor.

Ik ben een nieuwkomer en ik mag op alfabetische volgorde per persoon terugblikken met de Statenleden die afscheid nemen. Het compliment dat ik zojuist gaf geldt u allen. U hebt uiteindelijk uw bijdrage geleverd aan een provinciale democratie die nodig, nuttig, goed en zichtbaar is. Dank daarvoor. Ik kom toe aan het persoonlijke woord en ik mag beginnen bij de heer Bekkers.

Florian, als je zo vooraan in het alfabet zit, dan zal het jou niet vreemd voorkomen dat jij als eerste aan de beurt bent. In maart 2011 werd u Statenlid voor GroenLinks en fractievoorzitter sinds juni 2014. U was een onderhandelaar bij het coalitieakkoord en woordvoerder natuur, ruimtelijke ordening, landbouw en water. U bent hier bekend als een fanatieke vent en altijd druk. Naast Statenlid bent u ondernemer. Ik ken u nog uit een vorig verleden als adviseur. U bent de echtgenoot van Evelien en de vader van dochter Dara en zoon Micha. De afgelopen jaren stond u voor een transparant en integer openbaar bestuur als onmisbare voorwaarde voor duurzame besluiten en een gezonde en mooie leefomgeving voor nu en later, alsmede een levendige samenleving waarin mensen zich in elkaar inleven en uitdagingen aangaan. Deze formulering vond ik te mooi om met andere dan uw eigen woorden deze weer te geven. Duurzame besluiten zal ook na uw vertrek het streven van de provincie blijven. Heel veel dank, mijnheer Bekkers.

Menno Boer van de SP. Op papier lijkt alles goed te gaan. Je kunt op zijn minst zaken naar je toe buigen, volgens Menno Boer. U bent geboren in Utrecht, getogen in Nieuwegein en sinds 2007 wonend in Bilthoven. U bent SP-Statenlid sinds april 2012, tevens oud-buschauffeur en allround Bourgondiër. Papier is geduldig. Op papier lijkt het bijna alsof iedereen kan rondkomen en een huis heeft, maar in de bus kwam u dagelijks verschillende mensen tegen die u met de neus op de feiten drukten. "Ik ga mij ervoor inspannen dat iedereen gehoord wordt", dat is uw missie door uzelf verwoord. Naast veelvuldige rookpauzes en hoorbaar commentaar tijdens de statenvergaderingen, is het vooral deze missie die u de afgelopen jaren heeft gekenmerkt. Dit is een belangrijke missie en de kern van elke democratie. Mijnheer Boer, hartelijk dank voor uw bijdrage als Statenlid.

Minder bevoogden, meer verbinden en aanjagen. Zo ziet Ali Dekker van D66 de nieuwe rol van de provincie. Ik kan niet anders dan daarmee instemmen. Het bij elkaar brengen van partijen is een essentiële invulling van de provinciale verantwoordelijkheid. Van 2003 tot 2006 was u al eens Statenlid en de laatste jaren vanaf mei 2015 opnieuw. U heeft zich hard gemaakt voor meer balans in de Utrechtse woningmarkt, met name het verkleinen van de kloof tussen de sociale huur en de vrije sectorhuur. Tevens heeft u zich ingespannen voor de ontwikkeling van een reële kijk op de problematiek rond kleine kernen en het samen met inwoners zoeken naar oplossingen. Volgens insiders was u een betrokken voorzitter van de commissie RGW, een goede vragensteller en een uitstekende luisteraar. U bent niet iemand die alleen haar eigen plannetje klaar heeft. Dat tref je bij politici weleens anders. Mevrouw Dekker, hartelijk dank.

Annemiek Dercksen van D66, al in 2004 bent u in de lokale Baarnse politiek terecht gekomen. Eerst als inval-wethouder en daarna nog vier jaar als commissie-, raadslid en fractievoorzitter voor een van de lokale partijen. Sinds maart 2005 laat u uw kwaliteit op provinciaal niveau tot zijn recht komen als Statenlid voor D66. Door uw ruime ervaring in het bedrijfsleven, het onderwijs, het openbaar bestuur en als bedrijfskundig adviseur voor MKB-ondernemers, bent u in staat om noodzakelijke verbindingen tussen maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en de inwoners tot stand te brengen. IJverend

voor een leefbare, bereikbare, bedrijvige, duurzame, mooie en veelzijdige provincie hebt u sterke input geleverd op de economie. U was lid van de werkgeverscommissie op een precieze en deskundige wijze. Mijn voorganger en de griffier koesteren dierbare herinneringen aan uw expressieve armgebaren en luidruchtig zuchten als het 's avonds weer eens te laat werd naar uw mening. Dank u wel, mevrouw Dercksen.

Janine van Doesburgh van VVD, wat is het laadvermogen van onze provincie en hoe verhoudt zich dat tot ons woongenot? Wat is de economische meerwaarde en hoe spelen wij daarop in? Dit zijn de vragen die u zichzelf stelde bij uw aanstelling in juli 2018. Dit zijn belangrijke vragen voor ons. Alleen door deze aan de orde te stellen blijft onder andere de Vecht de aantrekkelijke plek waar je kunt genieten van de frisse wind, de schone lucht en de stilte. Gedurende uw korte, maar krachtige statenperiode hebt u zich bezig gehouden met cultureel erfgoed en de nieuwe omgevingsvisie. U hield zich bezig met het onderhoud van erfgoed, beweging in de ruimte, ontwikkelingen op het toeristisch gebied met als overkoepelend idee dat de provincie Utrecht een aantrekkelijke provincie is om te wonen en dat wil u graag zo houden. Dat is een geweldig idee. Heel veel dank, mevrouw Van Doesburgh.

Neeke Eijsbroek van VVD. Schrijven op nabijgelegen inspirerende plaatsen, zoals kasteel de Haar en bij de Vecht, klinkt als een romantische bezigheid uit vervlogen tijden. Dit is een vrijetijdsbesteding die Neeke Eijsbroek koestert. Tenminste, als haar agenda het toelaat. Een dag telt maar 24 uren die verdeeld moeten worden over meerdere commitments. Voor zover mijn kennis strekt zijn dat de volgende: een economisch sterke provincie waarin het aantrekkelijk is om te ondernemen, werken, studeren en wonen, een toekomstbestendige binnenstedelijke kwaliteit, de aanpak van leegstand, efficiënt ruimtegebruik, een betere afstemming van vraag en aanbod van woningen en de woonomgeving en de thuissituatie. Schrijven op een inspirerende plaats is een ander commitment. Het is uw streven dat inwoners, gemeenten, de overheid, maatschappelijke organisaties en de media partners worden. Het is jammer dat uw partnerschap met de provincie om agendatechnische redenen wordt beëindigd. Wij zijn u dankbaar voor uw inzet als Statenlid.

Astrid Ens van VVD. Hoe boeiend en belangrijk is het om je te buigen over binnenstedelijke opgaven voor wonen, de problematiek rond de leegstand van vastgoed en de ruimtelijke regels en deze thema's vervolgens te verbinden om de ruimtelijke kwaliteit in onze dichtbevolkte provincie te verbeteren. Sinds vier jaar weten wij de veelzijdige Astrid Ens in ons midden, vanuit een liberale invalshoek werkend aan de leefbaarheid van en de ruimtelijke ontwikkeling in onze provincie. Haar specialisatie is de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en de winkelleegstand. Hoe jammer is het als je dat boeiende en belangrijke werk niet meer kunt voortzetten, omdat het niet te combineren valt met vele andere bezigheden, waaronder een druk privéleven. De opvoeding van uw drie dochters krijgt voorrang. Dat is heel goed te begrijpen. Toch had de provincie zich graag nog langer aan uw kwaliteiten gelaafd. Alle goeds en heel veel dank.

Jakob Germs van VVD. Uw stemgeluid is hier sinds juli 2013 te horen. Een welkom stemgeluid. In Utrecht horen wij u over thema's zoals financiën, ruimtelijke ordening, agrarische zaken en natuur. U was onder meer de voorzitter van de audit-commissie van de Staten. Kasteel Renswoude is uw favoriete plek in de provincie Utrecht. "Dit is een belangrijk historisch punt in een kleinere kern", zo noemt u het. Zelf hebt u enkele achtenswaardige punten aan de horizon, zoals een mooi en leefbaar Utrecht met speciale aandacht voor het platteland, de natuur en de kleine kernen. Een solide financiële positie en waterveiligheid zijn doelen waarvoor u zich heeft ingezet. U hebt veel tijd besteed aan onze provincie. Die inzet wordt bijzonder zeer gewaardeerd. Heel hartelijk dank, mijnheer Germs.

Bij de heer Germs sprak ik al over geluid. Over geluid gesproken: Judith Godschalx laat hier volgens kenners een typisch VVD-geluid horen. Het is niet mijn taak om daar iets van te vinden, want de commissaris staat boven partijpolitieke stellingnamen. De Statenleden gaan over de inhoud. Mevrouw Godschalx zet zich graag in voor de provincie Utrecht in het algemeen en het noordwesten van de provincie in het bijzonder. Met name de samenwerking tussen de verschillende besturen alsmede de bedrijvigheid. 'Niet doorschuiven, maar aanpakken', is uw motto. Een houding waarmee de beleidsterreinen ruimte, groen, water (RGW) en milieu, mobiliteit en economie (MME) hun voordeel hebben ge-

daan. Tijdens uw zwangerschap bent u bij elke vergadering aanwezig geweest. Dat tekent uw toewijding, maar riep tegelijk bij sommigen de angst op dat de vliezen in de statenzaal zouden breken. Daarmee zou het thema waterveiligheid mogelijk iets te pregnant aan de orde zijn gekomen. Die angst is achteraf ongegrond gebleken. Wij hebben onlangs heel feestelijk met elkaar beschuit met muisjes gegeten in deze zaal. Alsnog gefeliciteerd daarmee en heel veel dank voor uw inzet in Provinciale Staten.

Ik spreek Michel Groothuizen van D66 toe, ondanks dat hij niet aanwezig is. Na de terugkomst van zijn vakantie zal ik hem persoonlijk de woorden geven die ik vanavond in uw midden spreek. Michel Groothuizen is vandaag niet aanwezig vanwege vakantie. Veel collega's zouden na het drama dat hij en zijn familie vorig jaar moesten doorstaan, namelijk het plotseling en onverwacht overlijden van zijn dochter Mette, amper 19 jaar oud, vermoedelijk een time-out hebben genomen als Statenlid. Iedereen zou dat begrepen hebben. Michel Groothuizen is echter sindsdien bij elke vergadering aanwezig geweest. Ik kan dit niet anders zien dan een uiting van een enorme betrokkenheid bij ons en bij de provincie. Ook al ging hij tussen de middag altijd even huiswaarts om de gevoelstemperatuur thuis in de gaten te houden. Voor beide heeft hij mijn grote waardering. Zijn rol binnen de subcommissie voor de jaarrekening is hier bekend. Hij nam geen genoegen met een degelijke begroting. Een begroting plus de manier waarop de provincie uitvoering geeft aan de ambities moesten volstrekt transparant en gemakkelijk toegankelijk zijn voor de burger. Iemand moest zich dit aantrekken en toe-eigenen. Binnen deze provincie was dat Michel Groothuizen. Wat moesten wij zonder hem? Dat ga ik hem vragen. Heel veel dank aan hem.

Niels Hoefnagels van D66, uw blik staat standvastig richting de toekomst. Toch ga ik eerst iets zeggen over het verleden; uw verleden dat zich kenmerkt door een lange statencarrière. Sinds 2007 bent u fractielid van de provinciale D66-fractie. De eerste vier jaar was u commissielid en sinds 2011 als Statenlid. In januari 2014 bent u fractievoorzitter geworden, dat u na de verkiezingen van 2015 bent gebleven. Uw toekomst ken ik niet, maar waar het volgens u met deze provincie naartoe moet is wel duidelijk, namelijk dat Utrecht de mooiste provincie blijft om te werken, te wonen en te recreëren. Dat vraagt investeringen in de verduurzaming van het woningbestand, in binnenstedelijke ontwikkelingen, in bereikbaarheid en in een duurzame regionale economie. Vandaar uw inspanningen op het gebied van de energietransitie, het bestuur, de infrastructuur, het openbaar vervoer en de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving. Heel veel dank voor uw inzet, mede namens de generaties na ons.

Han IJssennagger van de PVV heeft acht jaar consequente inzet getoond op openbaar vervoer en mobiliteitsbeleid. Hij was de voorzitter van de commissie BEM en een trouw deelnemer van alle werkbezoeken. Zo staat u hier bekend. Nadat u aan het einde van de vorige statenperiode uw vrouw verloor, kwam er na verloop een nieuwe liefde in uw leven. U gaat op 30 maart zelfs trouwen op Slot Zeist. Op 1 april vertrekt u uit Nederland naar de Spaanse zon. U vindt het belangrijk dat de inwoners van de provincie Utrecht prettig kunnen leven en wonen met de mogelijkheid daaraan individueel een invulling te geven, met een goed inkomen waarvoor voldoende en kwalitatief goede werkgelegenheid moet zijn. "Daarvoor is een bloeiende economie noodzakelijk plus voldoende recreatiemogelijkheden voor ieder op de manier waarop hij of zij dat wil.", zegt u. Ik wens u hetzelfde voor de Spaanse regio waarin u zich gaat vestigen. Heel veel succes met golf, maar vooral met het mooie leven met uw nieuwe vrouw in Spanje. Het is u van harte toegewenst.

Vraag aan Jan Willem Jansen van het CDA wat zijn favoriete plek in de provincie Utrecht is en hij antwoordt: "De hele provincie Utrecht." Dat lijkt mij logisch. Utrecht is tenslotte de draaischijf van Nederland en daarom in zijn geheel een unieke plek. Hier spreekt iemand wiens hart klopt voor bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Een uniek figuur op een unieke plek die zich hard maakt voor veiligheid op provinciale wegen en een goede doorstroming. "Soms hadden wij een beetje meer Jan Willem dan op andere momenten.", hoorde ik van de griffie. Ik zal nog eens vragen wat zij daarmee precies bedoelden. Er lijkt geen twijfel over te zijn dat u een druk bezet man bent. Was het niet als stevige voorzitter van de commissie MME en lid van de werkgeverscommissie dan was het als fanatieke bootcamper in de prachtige Utrechtse bossen. Heel veel dank voor uw inzet voor Provinciale Staten.

Erna Kotkamp van GroenLinks. Overal waar groen en water samenkomen vindt men Erna Kotkamp, zoals bij de nieuwe uiterwaarde bij de Lek bij Nieuwegein, de Lopikerwaard of de Nedereindse Plas. 'Niemand is een binnenmens' volgens een reclamespotje voor outdoor kleding, maar daarmee ben je nog geen uitgesproken buitenmens. Erna Kotkamp is dat wel. Niet alleen in de concrete zin wandelend, fietsend of hardlopend door de natuur of bezig met het opzetten van een sociaal ecologische voedseltuin. Uw politieke overtuiging weerspiegelt liefde en respect voor alles dat groeit en bloeit. Binnen de provincie bent u zeer betrokken bij het natuurbeleid. U bepleit een goede overgang naar de nieuwe natuurbeschermingswet waarbij de kwetsbare flora en fauna optimale bescherming verdient en in het wild levende dieren op een diervriendelijker bestrijding mogen rekenen. De keerzijde was er ook. Als het eerste veganistische Statenlid was u een uitdagende case voor de catering heb ik vernomen; heel goed baanbrekend werk. Hartelijk dank voor uw bijdrage aan Provinciale Staten.

Sebastien Kraaijeveld van D66 zei eens: "Eigenlijk heb ik maar weinig nodig om geluk dichtbij huis te vinden." Enthousiasteling en commissielid van RGW. Gezin, familie en vrienden vullen bij elkaar al een flink deel van dat geluk in. U bent met name dol op uw twee zoontjes en geniet ervan te zien hoe zij opgroeien. Er is nog meer moois dicht bij huis, want wie de fiets pakt en de stad Utrecht uitrijdt zit in een oogwenk in een totaal andere wereld van natuur en landbouw. Fietsend langs de verschillende forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie voelt voor u als rijkdom. Zoveel waardevols op nog geen twintig minuten trappen vanuit de stad. Het is de kracht van onze groene metropool. Hoe zich dat verhoudt tot de agrarische schaalvergroting en de industrialisering is een stokje dat u doorgeeft aan uw opvolgers. Heel veel dank voor uw bijdrage.

Dan wend ik mij tot de heer Kees van Kranenburg van de ChristenUnie. Heb je het over een tweewieler, dan kun je niet langs Kees van Kranenburg heen. Een grotere promotor van deze vervoersmodaliteit vind je niet. Behalve met theologie, geschiedenis en recht vult hij zijn vrije tijd graag met fietsen door onze prachtige provincie. Het overgangsgebied tussen het rivierengebied en de Utrechtse Heuvelrug vind hij nog iets prachtiger dan de rest. Komt dat doordat u daar woont of woont u daar omdat het er zo prachtig is? De bescherming van het landschap staat hoog op uw prioriteitenlijstje, zeker omdat de economie floreert en de druk op de natuur toeneemt. Verder dank ik u hartelijk voor uw plaatsvervangend voorzitterschap van Provinciale Staten tijdens de vergadering voor de voordracht van de nieuwe commissaris van de president, ik bedoel Koning; excuus. Het zal de republiek in u zijn die mij dit deed zeggen. Dank u wel, mijnheer Van Kranenburg voor uw bijdrage.

Annet Krijgsman van de PvdA is ruim een jaar Statenlid geweest. Dit was een periode waarin u uw kennis hebt ingezet op de portefeuilles energietransitie, duurzaamheid en andere milieugerelateerde vraagstukken. Die kennis zal niet gering zijn, gegeven het feit dat u archeologie en managementwetenschappen hebt gestudeerd en projectcontroller bent bij de divisie 'hersenen' van het UMC Utrecht. Weet u zeker dat u die divisie 'hersenen' niet zelf bent? Kunt u dat bewijzen? Heb je een dergelijk brein nodig voor het formuleren van standpunten als Utrecht duurzamer moet worden en goed openbaar vervoer ervoor moet zorgen dat wij minder vaak de auto pakken? Dat zijn wat 'no-brainers', toch? U en ik weten echter dat het niet zozeer de algemene doelstelling, maar de uitwerking daarvan in concreet beleid is die buitengewone denkkraft vereist. Daarom mag ik uw vertrek als een betreurenswaardige 'braindrain' beschouwen. Wij hopen dat de divisie 'hersenen' van de provincie weer snel wordt aangevuld. Dank.

Als iemand veel voor deze Provinciale Staten heeft betekend, dan is dat Kees de Kruijf van de PvdA. Allereerst als plaatsvervangend voorzitter van Provinciale Statenvergaderingen en een kundig vervanger van de commissaris. U was voorzitter van het presidium en van allerlei commissies, in welke rol u op aimabele wijze en zonder weerstand te wekken elke vergadering naar een goed einde wist te sturen. U bent nooit in een pakkende stropdas gespot. Een motorpak ligt meer voor de hand, want als de pekel van de straat is stapt de heer De Kruijf graag op zijn motor voor een ritje door de polder. Een man met een baard op een Harley Davidson. Dat roept tegenwoordig meteen vragen op in de sfeer van ondermijning. U bent toch geen lid van een criminele organisatie? De vraag stellen is haar beantwoorden. Natuurlijk bent u geen lid van een criminele organisatie. U bent onkreukbaar. Bovendien was u een van de weinigen hier die überhaupt vragen hebben gesteld over de ondermijning. "De Provincie

Utrecht staat voor belangrijke keuzes waarin ik meer dan voldoende mijn energie kwijt zal kunnen.", zei u jaren terug. Ik neem aan dat die energie de afgelopen jaren goed is benut. Dat neem ik niet aan, maar dat weet ik. Hopelijk heeft u genoeg energie over voor klussen in en rondom het huis, lezen en 'quality time' met de kinderen en kleinkinderen. Ik weet dat u een deel van uw spaarzame tijd inmiddels hebt gegeven aan een andere liefde, namelijk het waterschap Vallei en Veluwe. Heel veel succes daarbij en enorm veel dank voor uw inzet voor Provinciale Staten.

De heer Piet van Leeuwen van de SGP. U bent een groot voorstander van rustige groene recreatie. U bent een man van de gemeentelijke praktijk en u heeft een sterk gevoel voor de problematiek van kleine kernen en agrariërs. Piet van Leeuwen gaf zijn aandacht de afgelopen vier jaar vooral aan de landbouw. Met een provinciale agrarische export van meer dan €80.000.000.000 kun je dat geen vergeefse moeite noemen, zeg ik met gevoel van understatement. De Utrechtse landbouw levert een prominent economisch aandeel, zowel nationaal als mondiaal. Uw standpunt is dat wij de intensieve veehouderij moeten wij verduurzamen, maar niet moeten afbreken. Onlangs blikte u op een partijbijeenkomst terug op wat u de afgelopen periode hebt bereikt voor de sector. Bij de Landbouwvisie werden maar liefst zes SGP-moties aangenomen. Dat zijn resultaten waarvan een politicus blij wordt en trots op mag zijn. Dus nemen wij afscheid van een blij en trots Statenlid. Dat stemt ons tevreden. Heel veel dank voor uw inzet.

Dan richt ik mij tot de publieke tribune, tot Marieke Lejeune van de PvdA. Kort en krachtig mogen wij de statenperiode van Marieke Lejeune noemen die liep van december vorig jaar tot gisteren. U bent actief geweest in de commissies MME en BEM. Uw inbreng wordt gekarakteriseerd als nuchter en realistisch. U wordt gekarakteriseerd als een spraakwaterval. "Het gaat zo goed met de provincies dat wij met elkaar te vaak stil staan.", hoorden wij u zeggen. U ziet de oplossing niet in meer asfalt, maar in meer fietsen en OV-gebruik. Ik noem het een afgewogen oordeel dat aansluit bij de nieuwe functie die u gaat vervullen of inmiddels al vervult, namelijk die van waagmeester en museumdirecteur van de Heksenwaag in Oudewater. Een carrièrestap die ongetwijfeld eveneens het resultaat van een gedegen afweging is geweest. Ik wens u het allerbeste toe. Heel veel dank voor uw inzet.

Truke Noordenbos van de SP zei: "Iemand moet het doen, zich inzetten voor alle mensen in de provincie die geen miljonair zijn." Dat zijn nogal wat mensen: middenstanders, mensen in loondienst, zzp-ers en mensen met een uitkering. Bij nader inzien is dat bijna iedereen. U, de prima donna onder de Statenladies, bekommert zich om hun lot. Deze groep dreigt een aantal basisvoorzieningen mis te lopen doordat die te duur of te schaars worden of simpelweg onbereikbaar, zoals: betaalbare woningen, goed onderwijs dat uitzicht geeft op werk en voldoende recreatiemogelijkheden. Ten aanzien van deze thema's hebt u uw stem meermalen doen klinken. Soms begeleid op gitaar; een omljsting die mijn voorganger niet altijd toelaat, zo vermelden de kronieken. Het heeft u echter niet tegengehouden te pleiten voor verantwoorde woningbouw, een vrij toegankelijk Henschotermeer en tegen de bomkap voor de westelijke ontsluiting van Amersfoort. Namens alle niet-miljonairs, dat zijn wij bijna allemaal, hartelijk dank voor uw bijdrage aan Provinciale Staten.

Philip Overkleef van D66. Wie schrijft die blijft; zo luidt het gezegde. Toch nemen wij vandaag afscheid van Philip Overkleef. Behalve Statenlid bent u freelance journalist en tekstschrijver. U blijft niet, althans niet in deze Staten waarin u zich hebt ingezet voor een groenere en schonere provincie en waar u bekend staat als zeer aimabel en zeer digitaal. Dit getuigt het gebruik van uw telefoon als geheugensteun voor uw inbreng, dat beter werkt dan te roepen: "Carolien?" Met uw vertrek nemen wij afscheid van een generalist met een brede interesse die zich behalve politiek uitstrekt van auto's, IT, landbouw en duurzame energie tot film, 'fantasy' en voetbal en uiteraard uw vrouw en gezin met drie dochters, van wie de jongste geboren is tijdens de afgelopen statenperiode. Wellicht geeft die samenloop nog eens de aanleiding om met zachte gevoelens aan de provincie terug te denken, zoals wij aan u zullen terugdenken. Heel veel dank voor uw inzet.

Ron van Reenen van VVD wordt een plezierige man en een no nonsense man genoemd. U was een buitengewoon kundig voorzitter van de commissie RGW en daarnaast bent u actief geweest in de commissies MME en BEM. Veiligheid vindt u belangrijk. Dit is typisch een aspect dat wij gemakke-

lijk als een vanzelfsprekendheid kunnen beschouwen en dat wij pas gaan missen als het onder druk staat of er niet meer is. 'You don't know what you have got until it's gone.' Dit is vergelijkbaar met een bastuba in een orkest; niet zo prominent aanwezig als de trompet, maar als hij wegvalt ervaar je een storende leegte. Het is mooi dat u ons voor die leegte hebt behoed en dat u zich hebt ingespannen om Utrecht te behouden voor het etiket 'meest competitieve regio'. Op dit vlak speelt de provincie Utrecht graag de eerste viool. Daarom spreek ik graag de loftrumpet over u uit. Dank u wel.

Ayla Schneiders van D66. U was het toch die zich heeft beijverd dat wij hier met zijn allen dagelijks kennis kunnen nemen van Artikel 1 op de wand van de entreehal? Het gelijkheids- of non-discriminatiebeginsel is een prachtig begin van onze Grondwet. De enige constitutie ter wereld die begint met het woordje 'allen'. Iedereen hoort daarbij en niemand wordt buitengesloten. Dat geldt voor de jongeren die u probeert te betrekken in de politiek in de provincie, met name op de onderwerpen waarin u zelf actief was, zoals de fietscultuur en openbaar vervoer. U houdt van plekken waar mensen samenkomen om bij te dragen aan hun omgeving. Dat verklaart voor mij uw Statenlidmaatschap van de afgelopen vier jaar waarin u zichtbaar, kritisch en positief aanwezig was. Ik wens u nog veel meer van dit soort plekken toe in de toekomst. Heel veel dank voor uw inzet.

Dan zal ik Hassan Toutouh van SP toespreken, ondanks zijn afwezigheid. U hebt zich de afgelopen twee jaar als opvolger van Gerard Bosman bezig gehouden met een deel van de portefeuille ruimte, groen en water. Dit vanuit de overtuiging dat de natuur niet zonder de mens kan en de mens niet zonder de natuur. Dat spreekt mij aan, want als voormalig dijkgraaf weet ik dat de natuur en de mens elkaar onvoorwaardelijk nodig hebben, zeker in een door mensen gemaakt land zoals Nederland. Het gaat om evenwicht tussen de natuur en de mens. 'Evenwicht' en de 'middenweg' zijn belangrijke begrippen voor u, even als waarheid en gerechtigheid. Alles wat de mensheid als geheel ten goede komt. Wat staat u als oud-Statenlid te wachten? Een explosie van mogelijk hobby's, zoals natuur, binnenlandse en buitenlandse politiek, cultuurgeschiedenis en sport of hebt u andere plannen? Ik zal het hem persoonlijk vragen. Vanaf deze plek heel veel dank voor uw inzet in Provinciale Staten.

Wim Ubaghs van de PVV. Een regelmatige verstoorder van vergaderingen; zo bent u weleens gekenschetst. Wees gerust, dit was uitsluitend omdat u geregeld volumineuze niesgeluiden schijnt te produceren. Ik heb daaraan geen levendige herinneringen, maar moet anderen op hun woord geloven. Dat is precies wat u de afgelopen jaren niet hebt gedaan: anderen op hun woord geloven. Zo hoort het in uw functie van volksvertegenwoordiger. Zeker als gecertificeerde in de hogere veiligheidkunde hoort u niks op voorhand aan te nemen, maar alles te onderzoeken. Met name alles wat er sinds 2012 ter sprake is geweest in de commissies MME en RGW en de subcommissie interbestuurlijk toezicht. Dat u daarbij niet verschoond was van uitgangspunten, bijvoorbeeld dat er in onze provincie liever geen landschapsvervuilende windmolens bij komen, daarvoor bent u politicus. Daarom mogen wij stellen dat u de bovengenoemde vergaderingen niet alleen met niesgeluiden, maar vooral met inhoud hebt weten te voeden. Onder meer met een zeer degelijke inbreng op normen en procedures. Wij zijn u daarvoor zeer erkentelijk. Gezondheid. Heel veel dank.

Roelof te Velde van VVD kwam hier in september bepaald niet als een ongeschreven blad binnen. U bracht ervaring mee vanuit het ministerie van financiën, de gemeente Nijmegen, het waterschap Delfland en zelfs de provincie Zuid-Holland. Allemaal plekken waar u werkt op de scheidslijn van de politiek en de ambtelijke organisatie. U heeft inzicht in hoe de organisaties zich tot elkaar verhouden. Dat is niet alleen een boeiend veld, u leert tegelijk hoe u iets gedaan kunt krijgen. Dat laatste was mooi meegenomen toen u hier vanaf september 2018 een bijdrage kwam leveren aan een effectiever toezicht en handhaving en vanuit de fractie en de commissie BEM aan de realisatie van het coalitieakkoord. Mensen zoals u die stressbestendig, creatief, integer en gedreven zijn met veel kennis van bestuurlijke politieke processen in diverse overheidsorganisaties zijn op heel veel plekken inzetbaar. Ik wens u daarbij alle succes.

Willem Wijntjes van het CDA ken ik al uit een eerdere functie. Op 23 april 2018 trad u tot Provinciale Staten van Utrecht voor de fractie van het CDA met de portefeuille financiën. U ging voor degelijk financieel beleid in combinatie met lage lasten voor onze inwoners. Tegelijkertijd heeft u zich ingezet

voor het behoud en de versterking van onze diverse landschappen, inclusief de thema's verbinding tussen stad en platteland, binnenstedelijke ontwikkeling en goede bestuurskwaliteit. Dat is niet niks, maar voor iemand met meer dan vier decennia ervaring binnen de overheid is dat goed te doen. Al bent u feitelijk al drie jaar met pensioen, je bent maatschappelijk betrokken of je bent dat niet. U noemt uzelf een praktisch politicus die vooral van resultaten houdt en niet van teveel woorden. Daarom houd ik het kort, maar niet zonder te zeggen: ga al wandelend, fietsend of zeilend genieten van het prachtige Groene Hart, de Vecht en de Nieuw Hollandse Waterlinie. Mocht u het nog te vroeg achten voor de geraniums, dan blijven er nog genoeg interessante vraagstukken over om de tanden in te zetten. Huisvesting van ouderen bijvoorbeeld of de energietransitie. Of bent u daar inmiddels alweer mee bezig? Dank u wel, mijnheer Wijntjes.

Dank voor uw geduld en uw aandachtig gehoor waarin ik alle 28 afscheidnemende Statenleden heb toegesproken. (Applaus) U zou eigenlijk 28 keer moeten klappen, maar wij zijn efficiënt en houden voldoende ruimte over om straks op een gezellige manier met elkaar te verkeren. Heel veel dank daarvoor.

De mensen met wat meer ervaring in dit huis weten dat het afscheidnemen niet alleen gepaard gaat met een woordje van mijn kant, maar ook met een prachtige roemer met daarin het provinciewapen gegraveerd; het kleinood waarvoor u het allemaal heeft gedaan. Daarnaast krijgt u een prachtig boeket met de mooie kleuren van onze provincie: rood en wit.

Eerst vraag ik drie van de afscheidnemende Statenleden om naar voren te komen: mevrouw Dekker, de heer IJssennagger en de heer Van Kranenburg. Ik vraag hen of zij voor de prachtige boeketten willen gaan staan. Ik ga u toespreken en daarna kom ik naar u toe.

Mevrouw Dekker, uw carrière in het openbaar bestuur begon niet als Statenlid. In de jaren '90 verhuisde u naar Odijk waar u zich verbaasde over het ontbreken van kinderopvang. Die heeft u vervolgens samen met uw dorpsgenoten zelf opgezet. Uw inzet bleef niet onopgemerkt en u werd in 1994 gevraagd om voor D66 raadslid en wethouder te worden in de gemeente Bunnik. Daar heeft u heel veel aandacht besteed aan de veranderende relatie tussen de gemeente en het onderwijs. Scholen kregen meer invloed, maar moesten daarvoor wel de daarbij behorende verantwoordelijkheid gaan dragen. Na uw wethouderschap bent u jarenlang voorzitter van de WMO-raad geweest. Daarnaast fungeerde u al jaren als voorzitter van het regionaal samenwerkingsverband Passend Onderwijs. Vanzelfsprekend heb ik uw indrukwekkende carrière in Provinciale Staten zojuist al gememoreerd. Dat alles inachtgenomen hebbend heeft het Zijne Majesteit de Koning behaagd, u te benoemen tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Ik feliciteer u daarmee van harte. Ik zal u straks de daarbij behorende versierselen graag opspelden. (Applaus)

De heer IJssennagger, de ervaring die u als oud-wethouder en locoburgemeester meebracht was een houvast voor de andere leden van de PVV-fractie die nieuw waren in de provinciale politiek. De soepele entree die uw partij maakte in het Utrechtse is voor een belangrijk deel uw verdienste te noemen. Volgens uw collega's hebt u in de afgelopen acht jaar niet een Provinciale Statenvergadering gemist. Dat zegt wat. U wordt 'een bevlogen woordvoerder economie en mobiliteit' genoemd, die zich druk maakt over het gebrek aan een langetermijnvisie. Vele jaren diende u niet alleen het provinciale politiek, maar ook de lokale politiek en zette u zich in voor een beter openbaar bestuur. Uw vertrek wordt betreurd, maar men gunt u van harte de volgende fase in uw leven. Alles inachtgenomen hebbend heeft het Zijne Majesteit de Koning behaagd u te benoemen tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Ik feliciteer u daarmee van harte. (Applaus)

De heer Van Kranenburg, vanaf maart 2003 tot en met maart 2011 was u al eens Statenlid geweest in onze provincie. In deze periode hebt u enkele jaren gefungeerd als plaatsvervangend voorzitter van Provinciale Staten, voorzitter van het presidium en als fractievoorzitter. Toen in de zomer van 2008 de Utrechtse coalitie in crisis verkeerde schoof u aan voor de onderhandelingen. Mede dankzij uw strategisch inzicht en uw niet-aflatende inzet kon de ChristenUnie deelnemen in de coalitie. Binnen uw fractie zorgde u altijd voor een krachtige en strategische inbreng, als ook een vrolijke noot. U krijgt veel

waardering voor uw loyaliteit, uw inzicht, uw inzet en uw neiging om steeds de verbinding te zoeken. Dit alles inachtgenomen hebbend heeft het Zijne Majesteit de Koning behaagd u te benoemen tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Ik feliciteer u daarmee van harte. (Applaus)

Overhandigen van de Koninklijke Onderscheidingen.

De VOORZITTER: Er zijn diverse leden onder nu die graag het woord voeren. Ik bied hen daarvoor een voor een de gelegenheid. Ik begin bij de gedecoreerden. Mevrouw Dekker mag als eerste het woord voeren.

Mevrouw DEKKER (D66): Mijnheer de voorzitter! Beste collega's, lieve familie en vrienden, ik had mij al gemeld om de Staten toe te spreken op dit moment, maar toen wist ik nog niet dat dit mij ten deel zou vallen. Dat is wel heel bijzonder en 'once in a lifetime'. Vandaag neem ik voor de tweede keer afscheid van de Staten. De eerste keer was in 2006. Hoe anders waren die twee statenperiodes? In 2003 zat voor de achste, negende of misschien wel tiende keer dezelfde coalitie aan het stuur. Het debat stelde nauwelijks iets voor en de Staten waren een hangplek voor oud-bestuurders, waarvan ik er een was. Inmiddels is het een springplank voor nieuw bestuurlijk talent. Er zitten jonge mensen in de Staten en Statenleden vertrekken om elders wethouder te worden in plaats van dat zij hier naartoe komen om uit te rusten.

De vergadercultuur is wel ingrijpend veranderd als ik dat vergelijk met 2003. Daar moest ik wel even aan wennen. De gruwel van de eerste statenvergadering die tot 02.30 uur duurde staat mij nog goed voor ogen. Ik vroeg mij af hoe ik dat ging doen, want dat gebeurde niet in de eerste periode. Het profiel van de Staten is veel politieker geworden en meer naar buiten gericht. Wat je daar ook van vindt, de provincie stelt zich meer op als partner.

In de eerste periode vond ik dat de provincie zich ver moest houden van onderwerpen waarop zij geen regelmacht of middelenmacht heeft. Daarover ben ik iets anders gaan denken. Met een andere rolinvulling en met een takenpakket waaruit de franje gelukkig verdwenen is, is de provincie relevanter dan 15 jaar geleden. Ik hoop wel dat de nieuwe Staten onder aanvoering van de nieuwe en frisse commissaris een andere vergadercultuur neerzetten. Een waarin het debat is gericht op de besluitvorming en niet op het eindeloos herhalen van dezelfde argumenten en verwijten; dat schiet niet op. De rol van de voorzitter is daarin onontbeerlijk.

Met veel plezier ben ik voorzitter geweest van de commissie Ruimte, Groen en Water. Het was een fijne club collega's die mij mijn rol liet spelen. Hartelijk dank daarvoor. Hartelijk dank voor de griffie, aan Ruud en Marie Louise, die hier is ondanks haar aanstaande bevalling. Natuurlijk bedank ik mijn fractie; mijn maatjes. Lief en leed hebben wij met elkaar gedeeld de afgelopen vier jaar. Gelukkig hebben wij veel zakelijks kunnen bereiken. Ik zwaai de politiek gedag. Ik begon op mijn 37e als wethouder in Bunnik en ik vertrek op mijn 62e. Het lintje is binnen, dus het is mooi geweest. Het ga jullie goed. (Applaus)

De heer IJSSENNAGGER (PVV): Mijnheer de voorzitter! Daar sta je dan, na een politieke carrière die in 1998 begon. Als ik alle volksvertegenwoordigende en bestuurlijke jaren bij elkaar optel, dan kom ik precies op 25 jaar. Ik heb een jubileum. Dat is een mooi moment om afscheid te nemen en het stokje over te geven aan een andere generatie. Als ik eind jaren '70 geweten had hoe interessant en boeiend het openbaar bestuur was, dan had ik in die tijd een andere keuze gemaakt. In die tijd heb ik op de lijst gestaan voor de gemeenteraad van Utrecht en voor Provinciale Staten, maar ik koos ervoor om eerst een maatschappelijke carrière te hebben. Ik kon een onderneming kopen, waardoor ik eerst ondernemer ben geweest. Toen ik in 1998 bestuurder werd, dacht ik: dit is het eigenlijk wel. Als ik daarop terugkijk na 25 jaar, dan is de volksvertegenwoordigende functie de hoogste functie die je kunt hebben in een democratie. Aan de rechterzijde wordt daarover weleens anders gedacht, maar de volksvertegenwoordigers zijn de baas.

Wat ik zie is zorgelijk. Ik zie dat de volksvertegenwoordigers zelf in toenemende mate hun oren laten hangen naar pressiegroepen. Dat is niet goed voor de opkomst, want burgers zeggen vaak: "Ik ga niet stemmen, want als mijn belang in geding is dan weet ik hen wel te vinden." De volksvertegenwoordigers moet wel luisteren naar deze groepen, maar moeten een onafhankelijke beslissing nemen. Deze moet genomen worden in het algemeen belang. Alleen u kunt alle voordelen en nadelen tegen elkaar afwegen. Dat zijn niet de groepen burgers die vaak het welbegrepen eigenbelang behartigen.

Ik neem geen afscheid voordat ik alle betrokken medewerkers van de griffie heb bedankt, mijn eigen partners in de PVV-fractie met wie wij acht jaar lief en leed gedeeld hebben en de voorzitter. U weet dat ik ga vertrekken. Of ik ooit nog een keer terugkijk en terugkom weet ik niet, want vanuit het verre Spanje is Nederland maar heel klein. Wel hoop ik af en toe nog eens een kleine samenvatting te lezen van wat er in de afgelopen periode gebeurd is. Het ga de Staten goed, het ga u goed, het gaat de provincie Utrecht goed en het gaat Nederland goed. Ik wens u het allerbeste. Tot ziens. (Applaus)

De heer VAN KRANENBURG (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter! In 2008 zat ik voor mijn caravan met twee mobiele telefoons die ik twee keer per dag moet opladen om gesprekken te kunnen voeren. Het was vooral stilzitten, niet bewegen en op het moment dat een aantal partijen begonnen aan te dringen wist ik dat de tijd rijp was. Aldus geschiedde. Het was mooi en prachtig. Ik weet niet of het hoort, maar ik spreek mijn dank uit aan ons staatshoofd voor deze blijk van erkenning.

Ik heb hier twaalf jaar rondgelopen en de laatste dagen hierop teruggekeken. Wij moeten over de schouders van de Statenleden naar de partners kijken die deels op de tribune zitten, waaronder mijn lieve vrouw. Dank voor al het geduld en alle tijd die je heeft gegeven voor alle statenvergaderingen, commissievergaderingen, interpellatievergaderingen, begrotingsvergaderingen, Uithoofjinformatiesessies, geheime bijeenkomsten et cetera. Partners van collega's en in het bijzonder mijn lieve Marjan, heel veel dank. Dank aan de ondersteuning, de griffie, de facilitaire collega's en andere ambtenaren die soms de moed hadden om de nek uit te steken. Degene over wie ik het heb weten dat. Daarvoor ben ik hen diep dankbaar.

Dank aan mijn fractie, vooral aan Nelly. Deze fractie heeft mij de ruimte gegund voor mijn ietwat eigenzinnige opvatting op een aantal punten. Dank aan de collega's. Dank voor uw luisteren, uw instemmen en uw tegenspreken in deze vergaderzaal en daarbuiten. Dank voor de visies die u mij hebt meegegeven die beslist van invloed zijn geweest op mijn doen en denken, waaronder mijn politieke denken. De laatste periode was bepaald niet gemakkelijk. Ik heb begrepen dat de nieuwe Staten hiervoor zullen uitkijken. Dat is winst. Ik wens u allen daarbij veel wijsheid toe. Terugkijkend heb ik niet alles goed gedaan. Daarom doen ik het verzoek: vergeef wat verkeerd, onaardig, onvriendelijk en onjuist was.

Ik kan de politiek niet achter mij laten. Donderdagavond mag ik beëdigd worden als lid van het algemeen bestuur van het waterschap Stichtse Rijnlanden. Ik zie daar zeer naar uit. De politiek is voor mij het zoeken naar juistheid, recht en gerechtigheid omdat de wereld dat nodig heeft, de mensen buiten dat van ons vragen en onze Hemelse Vader dat van ons vraagt. Jezus is ons daarin voorgegaan met het brengen van recht in een wereld vol onrecht en recht in een leven vol onrecht. Onrecht dat wij niet zelf recht kunnen zetten. Ik ben mijn Hemelse Vader dankbaar die mij energie, verstand en tijd gaf om dit mooie werk te doen. Ik wens u allen de zegen van de Almachtige toe. Dank u wel. (Applaus)

De VOORZITTER: Diverse leden hebben van te voren bij de griffier aangegeven iets te willen zeggen. Als u het goed vindt loop ik eerst dat lijstje af. Daarna is er voor ieder de ruimte om iets toe te voegen.

De heer DE KRUIJF (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Deze afscheidsvergadering is een bijzonder moment. Ik vind het plezierig dat ik op dit moment enkele korte opmerkingen mag maken. Dank voor de gelegenheid die u mij biedt en voor de plezierige en warme woorden die u tot mij sprak. Iedereen weet dat in dit huis elke klus geklaard wordt nadat velen zich daarmee bemoeid hebben en inzet heb-

ben gepleegd. Dan is het plezierig af en toe de kleine bescheiden inbreng van jezelf benoemd en gewaardeerd te horen. Dank daarvoor.

In 2008 ben ik mee gaan doen met de PvdA-fractie in deze Staten en in 2010 ben in Statenlid geworden. Tussen toen en nu heb ik heel wat uurtjes doorgebracht en energie gestopt in het lezen van stukken en het voeren van debatten. Desondanks zou ik mijzelf bepaald niet verslaafd willen noemen aan het statenwerk, maar ik zal het wel missen na vandaag. De interessante mensen die je ontmoet, de boeiende gesprekken die je voert, de debatten die je hebt, de frustratie die je soms voelt en helaas af en toe het verdriet, maar ook de blijdschap die er is en de lol die je met elkaar hebt.

De provincie is een vage, saaie en onbestemde tussenlaag. Dat is volstrekte onzin. De provincie die ik de afgelopen jaren heb leren kennen is inhoudelijk zeer de moeite waard, is voor burgers buitengewoon relevant en is qua processen en mensen buitengewoon boeiend. Van die provincie heb ik de afgelopen jaren enorm genoten. Dat kwam overigens zeker door de vele dingen die mij gegund werden naast het reguliere en primaire statenwerk. Ik kijk met veel plezier terug op de afgelopen jaren.

Ter afronding bedank ik alle collega's, de leden van GS en de griffie en vele anderen voor de plezierige samenwerking die wij hadden en de steun die ik in de afgelopen jaren kreeg. Ik wens u veel succes in de komende jaren. Het ga u allen goed. (Applaus)

De heer HOEFNAGELS (D66): Mijnheer de voorzitter! Namens de D66-fractie zal ik een aantal woorden spreken. Ik begin met de woorden namens de afwezigen van vandaag. Michel Groothuizen is vandaag niet aanwezig vanwege een vakantie. Hij heeft zich ten volle en tot het laatste moment ingezet voor de fractie. Hij had het idee dat het na 20 maart voorbij was. Toen hij zijn vakantie had geboekt zei ik daarna: "En ons afscheid dan?" Zijn verontschuldiging daarvoor, maar de D66-fractie heeft hem erg gewaardeerd voor zijn continue inzet ondanks alles wat hem is overkomen. Sebastien Kraaijeveld moest plotseling richting zijn kinderen, omdat zijn echtgenoot ondersteuning nodig had waardoor hij voor de kinderen moest zorgen. Dat was van te voren niet zo bedacht. Hij vindt het jammer dat hij hier vanavond niet bij kan zijn.

Mijn woorden van dank aan iedereen die in deze hoek zit: griffie, facilitaire dienst en alle andere ambtenaren die alles voor ons hebben gedaan de afgelopen jaren. Namens ons, hartelijk bedankt. Dank aan de voorzitter. Het was een korte periode, maar het was prettig om de laatste tijd samen te werken. De leden van GS zitten er nog. Hartelijk dank voor alles wat jullie de afgelopen tijd hebben gedaan. Ik heb het altijd erg gewaardeerd. Een man van jullie is mijn grootste maatje geweest en dat is Pim, maar allemaal hartelijk bedankt.

De D66-fractie heeft vorige week enige teleurstelling ondervonden, waaronder persoonlijke teleurstelling. Al is die teleurstelling aanwezig, als je terugkijkt overheerst het gevoel van trots. Trots op wat wij de afgelopen jaren allemaal hebben bereikt op het gebied van de fiets, leefbaarheid, natuurinclusieve landbouw, cultuureducatie, water, economie, de Vuelta, energiebesparing et cetera. Onze fractie is trots op wat er de afgelopen jaren in deze provincie is gebeurd. Wij zijn trots op de verbinding. Leren gaat met vallen en opstaan. De Staten en de organisatie zijn af en toe gevallen, bijvoorbeeld bij Maarsbergen en de Dolderseweg. Wij hebben de afgelopen jaren wel gezien dat wij kunnen opstaan, zoals bij de Uithoflijn. De Statenleden die blijven en iedereen die er bijkomt verzoek ik om de organisatie rust te bieden. Een organisatie die de afgelopen jaren klappen heeft gehad, heeft rust nodig. Het is niet nodig dat de politiek zich continue bezig houdt met de organisatie.

Er zal wellicht her en der wat schamperig gereageerd worden, maar niet eerder is er zo open omgegaan met wensen vanuit de Staten. Toen ik hier begon, een heel aantal jaar na de periode die Ali Dekker zojuist aankartte, was er sprake van angst voor het woord 'amendement'. In de afgelopen jaren is er een record aan moties en amendementen aanvaard in de meest wisselende samenstellingen. Voor ons is dat een teken van verbinding. Ik hoop dat dit de komende periode wordt doorgezet. Bij verbinding gaat het niet alleen om meerderheden. Het gaat zowel om minderheden en wat de andere partijen vinden. Ik vind het mooi dat er zojuist werd aangegeven dat er zes moties van de SGP waren aangenomen bij de

landbouwvisie. Dat betekent dat de SGP op dat moment heeft bedacht hoe zij een meerderheid kan krijgen die breed is en hoe zij alle verschillende partijen daarbij kon betrekken. Het verbinden met minderheden, zowel binnen als buiten deze zaal is de ware verbinding.

Ik heb een persoonlijk voorbeeld van ware verbinding: binnen de Staten had ik eenvoudig een meerderheid kunnen krijgen voor extra gelden voor de NRU. Er was een aantal partijen dat daarvoor was en er zijn in deze Staten partijen die niet het idee hebben dat je elke euro maar een keer kunt uitgeven, dus zij zullen eveneens voor dit voorstel stemmen. Daarmee haal je wel een meerderheid. De ware verbinding is echter dat je probeert om zoveel mogelijk partijen daarin mee te krijgen. Je komt met een voorstel waarin je partijen ziet mee te krijgen die vinden dat je elke euro niet in een andere weg elders in de provincie kunt steken. Op het moment dat een amendement vrij groot wordt aangenomen van links tot rechts en zelfs de PVV instemt, dan ga ik heel prettig slapen. Dan heb je de ware verbinding bereikt. Dat wens ik jullie allen toe in de komende periode.

Persoonlijk bedank ik jullie allemaal. Ik was het niet altijd met jullie eens qua inhoud en/of stijl, maar desondanks waren jullie mij alle 48 zeer lief en heb ik jullie met veel plezier de afgelopen vier jaar, acht jaar of sommigen zelfs twaalf jaar meegemaakt. Daarvoor dank ik jullie hartelijk. Voor ik afsluit dank ik degene die voor het eerst in twaalf jaar op de tribune zit, namelijk mijn vrouw. Dankjewel Monique voor wat jij allemaal hebt gedaan en hebt gelaten. (Applaus)

De heer VAN MUILEKOM (PvdA): Mijnheer de voorzitter! Toen ik hier naartoe ging had ik een vijftal reflecties op deze periode en een aantal dingen hiervan is mooi om mee te nemen naar de volgende. Als eerste wist ik nooit wie van de griffie ik moest benaderen voor welke commissie. Ik gokte wie ik mailde, maar ik kreeg altijd binnen een uur antwoord. Daaruit blijkt dat de dienstverlening goed geregeld is. (Applaus)

De afgelopen jaren hebben wij flink wat discussies gehad met het college over dingen die niet goed liepen. Sommige dingen zijn nog steeds niet helemaal klaar, maar ik heb bestuurders gezien die er keihard voor wilden werken om het beste te doen voor deze provincie. Daarvoor dank ik hen hartelijk.

Het eerste jaar dat ik in deze Staten zat zei Kees de Kruijf tegen mij: "Rob, er zijn al meer moties en amendementen binnengehaald dan in al die vier jaar daarvoor." Dat betekent dat er wisselende meerderheden zijn. Als een oppositiepartij een meerderheid wil halen, dan moet je minimaal een coalitiepartij meekrijgen. Dat is iets om vast te houden voor de komende periode. Wij moeten de Staten de ruimte geven om niet alles in coalitieverbanden af te tikken. Er moet ruimte zijn voor discussie en wisselende meerderheden.

Ik heb genoten van het optrekken met de oppositiepartijen in de laatste periode. Dat vond ik een bijzonder gegeven, omdat ik heb gezien dat daar ongelooflijk goed werd samengewerkt. De krachten werden gebundeld waardoor wij met een geluid konden komen. Dat was voor iedereen heel prettig. Als vijfde reflectie ben ik er trots op dat Kees in de PvdA-fractie zat. Naast dat Kees zijn dossiers had, zat hij elke commissie voor, zelfs de selectiecommissie voor de nieuwe commissaris. Wij zagen allemaal dat Kees een goede voorzitter is. In de fractie heb ik wel eens gezegd dat Kees het fractieoverleg moet voorzitten, omdat hij dat beter kan dan ik.

De PvdA heeft een goed gemiddelde over de afgelopen vier jaar. Wij hebben gemiddeld een baby per jaar geproduceerd. Ik vroeg mij af of er een fractie is met een hoger gemiddelde is. Dank u wel. (Hilariteit, applaus)

De heer DERCKSEN (PVV): Mijnheer de voorzitter! De PVV komt niet over het gemiddelde van een baby per jaar. Daarnaast kom ik niet over de dank en de versierselen die de Majesteit aan Han heeft uitgereikt. Toch ga ik er een schepje bovenop doen. Dat doe ik niet aan Wim Ubaghs, want hij blijft bij onze fractie betrokken.

Han is acht jaar geleden bij ons binnengekomen en wij hebben een vloeiende entree gehad in de Provinciale Staten door zijn politieke en bestuurlijk ervaring. Daarvoor ben ik hem bijzonder dankbaar, want wij hebben vanaf dag 1 mede daardoor naar behoren kunnen functioneren. Han was woordvoerder economie en mobiliteit. Daar konden wij hem op vertrouwen en dat konden wij aan hem overlaten. Dat was in goede handen. Wij bespraken in de fractie de rode lijn en dan kwam hier op maandag een

sluitend en plausibel verhaal. Hoewel de eerlijkheid gebied te zeggen dat terwijl het debat al begonnen was hij zijn tekst nog op zijn kaartjes zat te schrijven. Toen hij dat uitsprak had je het idee dat hij daar al weken mee bezig was geweest. Dat kenschetst de professionaliteit van Han. Natuurlijk heb je in de fractie af en toe discussies over thema's, maar dit was altijd op de inhoud. Dat werd nooit onvriendelijk en persoonlijk. Dat tekent zijn professionaliteit. Wij hebben lief en leed gedeeld in betere en in minder goede tijden. In dat soort tijden hield Han als geen ander het hoofd koel. Ik dank jou daarvoor onwijs en ik wens jou alle geluk van de wereld in Spanje met jouw nieuwe vrouw. (Applaus)

De heer BEKKERS (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! Nog geen half jaar geleden werd ik vol overtuiging voorgedragen als lijsttrekker van wat de grootste partij blijkt te zijn geworden. Iets waarvoor ik mij acht jaar lang heb ingezet. Vanavond neem ik afscheid. Dat is politiek. Ik deel vandaag graag een aantal persoonlijke dingen met jullie.

Acht jaar geleden is er een professor uit de bestuurskunde langsgesproken tijdens ons inwerkprogramma. Hij vertelde ons dat democratie niet verward moet worden met de macht van de meerderheid. Dat is iets waarvoor ik en velen in deze zaal zich hebben ingezet. Wij zochten samen naar wegen en gunden iedereen op zijn tijd resultaten. Er is al door de heer Hoefnagels en de heer Van Muilekom gemoreerd dat dit in de afgelopen vier jaar in zekere zin goed gelukt is. Soms lukte dat niet en soms wel. Met de grote verschillen in houding, perspectief en het denken over de wereld, dank ik jullie allemaal voor jullie inzet daarvoor om dat met elkaar te bereiken. Dat is bijzonder. Daarmee hebben wij onze samenleving in Utrecht verder geholpen.

Dat was niet mogelijk geweest zonder de ondersteuning van de griffie, met wie ik de afgelopen acht jaar heel plezierig en vrolijk heb samengewerkt. Dat heb ik altijd heel prettig en toegankelijk ervaren, zoals bij de ontelbare keren dat ik een nieuw wachtwoord heb aangevraagd. Dank aan de ambtelijke organisatie voor het voorbereiden van stukken zodat daarover besloten kon worden. Dank aan gedeputeerde Staten om de stukken van de ambtenaren goed genoeg te vinden om naar ons door te geleiden en op sommige momenten daar zelf iets van te vinden. Dank aan de fractievoorzitters van de coalitie. Ik heb verschillende zien komen en gaan. Er waren grote verschillen, zoals tussen ons en de VVD, maar wij hebben acht jaar lang ons best gedaan om elkaar te vinden, om oplossingen te vinden en om afspraken te maken. Dat was intensief. Soms ging dat scherp, maar het was altijd gericht op de inhoud en het was persoonlijk plezierig. Dank jullie wel daarvoor.

Wij hebben twee keer onderhandeld. Beide keren samen met Mariëtte. Wij zijn het meest ervaren onderhandelingssteam voor deze provincie en wij gaan er allebei niet mee door. Dat was fijn. Wij hebben elkaar in die periodes goed leren kennen en wij hebben plezierige perioden doorgemaakt. Soms werd ik in mijn enthousiasme tot de orde geroepen als ik in de eerste onderhandelingsronde rechtser was dan het CDA en de heer Krol een linkser standpunt had dan ik. Mariëtte zei dan: "Florian, je moet even je mond houden." Dat is een keer gebeurd.

Mijn motivatie voor de politiek was en is om de wijze van het politiek bedrijven te transformeren van meningen en macht naar luisteren en samen creëren. Dat is nog steeds mijn missie. Soms is dat gelukt en vaak niet. Ik heb ervaren en geworsteld met de spanning tussen de noodzaak om politiek herkenbaar en zichtbaar te zijn en de wens om naar elkaar te luisteren en samen iets te verzinnen. Ik sta nog steeds achter deze missie, maar ik heb het inzicht opgedaan dat dit bij mijzelf begint.

Ik denk met veel plezier terug aan mooie momenten. Zo heb ik een keer een technisch handgeschreven amendement over de legesverordening voor de stikstofdepositiebank ingediend. Dat vond ik zelf een hoogtepunt. In de eerste periode hebben wij over de provinciale ruimtelijke structuurvisie een heel open en inhoudelijk debat met elkaar gevoerd in wisselende samenstellingen. Dat was een fijn debat. Ivo Thonon was toen mijn collega-woordvoerder namens D66, leuk dat jij er vanavond bent. In het debat lukte het soms om begrip en verrijking van inzicht op te doen. Zelfs met de heer Dercksen bleek dat mogelijk, want acht jaar geleden heeft hij hier diverse pleidooien gehouden en grafieken getoond om te onderstrepen dat er geen opwarming van de aarde was. In de tussentijd is dat, via dat het niet door de mens komt maar door de stand van de aardas, aangekomen bij dat de inzet van Nederland te weinig zoden aan de dijk zet. Dat vind ik een vooruitgang. (Hilariteit)

Acht jaar geleden waren de verkiezingen op 2 maart. Dat was precies de datum waarop de geboorte van mijn zoontje was uitgerekend. Uiteindelijk is hij twee dagen later geboren op 4 maart en mijn dochter was toen tweeënehalf jaar oud. De afgelopen periode heeft mijn lidmaatschap van de Provinciale Staten parallel gelopen met hun opgroeien en het zich bewust worden van de wereld. Dat komt het laatste half jaar steeds meer tot uitdrukking. Ik was zeer ontroerd hoe gemotiveerd zij waren om in de stromende regen en koukleumend voor hun eigen toekomst mee te lopen in de klimaatmars. In het afgelopen jaar heb ik moeite ontwikkeld, want een van mijn belangrijkste taken als ouder vind ik om mijn kinderen het vertrouwen te geven dat zij iets van de wereld kunnen maken en dat zij een toekomst hebben. De klimaatverandering is potentieel een enorm risico. Ik vond het moeilijk om hen het vertrouwen te geven in de toekomst en tegelijkertijd respect te geven aan sommige andere partijen die zich anders uitlaten over die bedreiging. Daarmee heb ik moeite gehad. Politieke verschillen, hoe je risico's weegt en keuzes maakt zijn prima, maar in hoe wij spreken en de woorden die wij kiezen is het belangrijk dat wij ons ervan bewust zijn dat wij perspectief en toekomst voor kinderen blijven bieden. Taal is een krachtig middel en veel te krachtig om te verkwisten aan cynisme. Ik hoop dat de volgende lichten Statenleden de woorden zoekt en vindt om dat perspectief te bieden.

Ad ceterum censeo: daarmee haal ik een oude Romeinse beschaving aan. Een van de prachtige grootste beschavingen van deze geschiedenis. Die werd zo groot bouwend op slavernij. Onze eigen grootste beschaving is gebouwd op kolonialisme en uitbuiting van arbeiders. Overigens ben ik van mening dat de kernrandzone bedoeld is voor een impuls voor ruimtelijke kwaliteit en niet voor het bij elkaar schnabbelen van extra woningen. Dank u wel. (Applaus)

De heer BOER (SP): Mijnheer de voorzitter! Tot mijn grote schrik zie ik dat hier een hele stapel roemers ligt. U heeft niet doorgehad dat ik tussendoor ben weggeweest waardoor ik al een roemer thuis heb staan. Hierbij doe ik de plechtige belofte dat wat er ook gebeurt er geen derde roemer zal komen. Mocht iemand het ooit een geniaal idee vinden om mij aan te dragen voor een lintje, doe dat alsjeblieft niet. (Applaus)

De heer VAN ESSEN (GroenLinks): Mijnheer de voorzitter! De provincie Utrecht is een hele dynamische provincie; een topregio. De afgelopen jaren zijn wij gewend aan veranderingen. Sinds de start van het college in 2015 is een derde van alle Statenleden vertrokken en vervangen voor anderen. Wij kregen twee keer een nieuwe gedeputeerde, een nieuwe provinciesecretaris, een nieuwe griffier, een nieuwe commissaris van de Koning, een nieuwe inrichting van deze statenzaal en een hele nieuwe gemeente. Bijna niks is hetzelfde gebleven. Dan komen de verkiezingen en wint een partij met de verkiezingslogan 'Voor verandering'. Het moet niet gekker worden.

Vandaag is een dag van afscheid. Meer dan de helft van ons gaat deze Staten verlaten. Dat maakt mij en velen met mij nostalgisch. Degenen die hier vandaag voor het laatst zijn: allemaal oprecht enorm bedankt voor jullie inzet en betrokkenheid bij de provincie Utrecht en al haar inwoners. De afgelopen jaren hebben wij veel met elkaar gedebatteerd. Soms ging het er fel aan toe. Een ding is mij daarbij opgevallen: ieder van u, welke politieke kleur u vertegenwoordigt of wat uw overtuiging is, u deed dit werk uit diep besef van verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij alle inwoners van deze prachtige provincie. Bedankt.

Ik richt een bijzonder woord van dank aan een paar van u. Jan Willem, in het begin van de afgelopen periode hebben wij intensief samengewerkt op het gebied van mobiliteit; wij waren beide woordvoerder. Die vele gesprekken en debatten waren leuk, maar vielen in het niet bij het entje bij jou thuis. Degene die zich daarbij niet direct iets kunnen voorstellen raad ik aan: als Jan Willem tussen neus en lippen door vraagt of je een keer bij hem komt eten, zeg dan ja.

Astrid, Ron en Judith, wij hebben de afgelopen jaren vaak de degenen gekruist op de onderwerpen mobiliteit, gezonde lucht en economie. De open en eerlijke gesprekken en de zoektocht om elkaar te vinden op onderwerpen waarover wij soms heel verschillend dachten heb ik enorm gewaardeerd. Net zoals de ruimte die wij elkaar hebben gegund op het moment dat wij het niet eens konden worden. Vaak bleken de verschillen prima overbrugbaar. Dank daarvoor.

Ayla en Kees zijn mijn fietsvrienden. Uiteindelijk is Kees de opperfietsbaas van de Staten, zoals de commissaris hem noemde. Dank daarvoor allebei. Het is fijn om daarin samen op te trekken. Kees de Kruijf is al een heel aantal keren genoemd. Hij is de afgelopen jaren de hulpsinterklaas van de Staten geweest. Ik vond het mooi hoe jij haast ongemerkt de voorzitterskamer overnam en de vergadering naadloos liet voortgaan als Willibrord even weg moest. Fantastisch. Jakob, Willem en Han, ik heb enorm fijn met jullie samengewerkt in de speciale commissie voor mobiliteitsfinanciën. Han, eigenlijk vind ik het heel grappig dat jij gaat immigreren naar Spanje. Heel veel plezier en geniet van het fijne Spaanse leven.

Tot slot wil ik een speciaal woord van dank richten aan twee mensen uit onze eigen fractie, namelijk: Erna en Florian. Erna, hoe verschillend wij ook zijn, wij hebben elkaar de afgelopen jaren enorm goed aangevuld. Dat gold eveneens voor onze portefeuilles. Dat maakte het soms van beide kanten lastig om de aandacht erbij te houden. Wij hebben urenlange bespiegelingen gehad over de dorpsvariant of de westvariant met open of gesloten Tuindorpsweg, want het ging over Bakker Bos en autobedrijf Beek. Ik zag jou nog weleens afhaken. Achteraf heb ik daarvoor alle begrip. Het is jou vast niet ontgaan dat ik wel eens ben afgedwaald wanneer het ging over de implicaties van de Wet natuurbeheer en de mogelijkheden of onmogelijkheden om dit in de Omgevingswet te vertalen. Erna, jij bent het meest eerlijke en integere Statenlid van ons allemaal. Toen jij besloot om te stoppen, was het logisch dat de kandidatencommissie op zoek ging naar een nieuw Statenlid voor natuur en landbouw die daar hart voor heeft en veganist is. Dat is gelukt. Ik ben blij dat zij hier komende donderdag geïnstalleerd wordt. In jouw eigen keuzes en jouw eigen leven ben jij uitgesproken en het is mooi dat jij in het statenwerk heel afgewogen en zorgvuldig te werk ging. Dat typeert jou. Bij jou zijn er altijd twee kanten en ik herinner mij dat de dingen voor jou altijd moeilijk waren. Bedankt voor jouw evenwichtige en fantastische rol waarin jij dit gedaan hebt. Dank voor de heerlijke chocola die jij iedere statenvergadering meebracht. Dat gaan wij missen.

Florian was onze fractievoorzitter. Hij is een allrounder, van alle markten thuis en altijd bereid om mee te denken. Jij spoorde ons aan en remde ons af als dat nodig was. Jij kunt zelf bepalen of jij daarin een goede balans hebt gevonden. Jij dacht altijd mee, gevraagd of ongevraagd, met moties of amendementen en in lastige debatten. Ik heb dat enorm gewaardeerd. Het typeert jou dat jij altijd aan het grotere belang denkt en de rust bewaart in roerige tijden. Jij bent de ware duizendpoot. Wat wellicht niet iedereen weet is dat jij een eigen bedrijf hebt naast het Statenwerk, dat jij werkt aan een promotie op een filosofisch onderwerp en dat jij een boek hebt geschreven. Daarvoor heb ik diep respect. Dat filosofische typeert jou wel. Jij was degene die een debat of een avond als deze twee abstractieniveaus hoger tilt. Florian en Erna, enorm bedankt. De andere vertrekkende Statenleden, enorm bedankt. Het ga jullie goed. (Applaus)

Mevrouw GODSCHALX (VVD): Mijnheer de voorzitter! Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan. Ik kwam tussentijds op de plek van de heer Joustra die mij al die tijd heeft voorzien van ongevraagd, maar nooit ongewenst advies. In de negen maanden dat ik Statenlid was, was ik in verwachting. Voor mij is het een vruchtbare termijn geweest in dat opzicht en in meerdere opzichten. De provincie is een fantastische bestuurslaag die gemeenten, waterschappen en recreatieschappen van het ouderlijk toezicht voorziet en zelf mag putten uit de wijde raad vanuit Brussel of Den Haag. Ik vond het heerlijk om het economisch klimaat in Utrecht te verbeteren in plaats van patiënten zichzelf te laten verbeteren, wat ik in het dagelijks leven meestal doe.

Staat u mij toe om het Statenlid te duiden, want duiden is iets dat ik beroepsmatig regelmatig doe. Het Statenlid is een enorme vergadertijger en tot in de late uurtjes enorm nieuwsgierig. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de enorme hoeveelheid pagina's die werden opgevraagd en de hoeveelheid vragen over onderwerpen waarover wij soms niet eens gaan. Dit alles kan men alleen als je deel uitmaakt van een hechte familie. In mijn geval een echtgenoot die optrad als mijn waarnemer en die als controller de financiële stukken mailde. Daarnaast was mijn politiek actieve moeder, weliswaar van een andere bloedgroep, altijd bereid om mijn kroost op te vangen als ik weer weg moest naar de VVD; ook een beetje familie. U zorgde ervoor dat ik mij er snel thuis voelde. Het publiek stond altijd boven jullie in-

dividuele belang, hoe paradoxaal dat voor VVD'ers ook mag zijn. Ik had nog jaren van jullie allen zullen leren, maar ik zal afronden; hoogste tijd. (Applaus)

De heer VAN LEEUWEN (SGP): Mijnheer de voorzitter! Dank voor de gelegenheid om een afscheidswoord te spreken. Ik zal geen lang verhaal houden, want dat bent u niet van mij gewend. Vier jaar geleden mocht ik voor de SGP mijn zetel in de Staten innemen. De SGP kwam toen met twee zetels terug in de Provinciale Staten. Na de afgelopen verkiezingen helaas met een zetel. De afgelopen vier jaar heb ik heel veel geleerd. De SGP heeft ondanks de twee zetels veel bereikt in de achterliggende periode. Met Bertrick aan het roer zal dat succes zich zeker continueren. Vorig jaar heb ik een punt gezet achter mijn raadslidmaatschap en een jaar later volgt mij afscheid als Statenlid. Als ik alles bij elkaar optel, dan tel ik geen 25 jaar zoals Han, maar slechts 24 jaar. Dat betekent het einde van mijn politieke loopbaan. Er is een tijd van komen en een tijd van gaan. Ik dank God, ons aller Schepper, dat Hij mij de kracht en de gezondheid gaf om dit werk al die jaren te mogen doen.

Voorzitter, wij hebben maar kort van elkaars aanwezigheid kunnen genieten, maar ik ben ervan overtuigd dat u het zult maken als voorzitter van dit illustere gezelschap. Dank voor de gesproken woorden. Ik dank alle collega-Statelieden en de leden van Gedeputeerde Staten voor de prettige samenwerking. Dank aan de medewerkers van de griffie, de ambtelijke organisatie en de catering; die was altijd perfect. Wij hebben soms scherpe debatten meegemaakt waar de vonken vanaf vlogen, maar soms is dat nodig om de neuzen weer de goede kant op te krijgen.

Hartelijk dank aan de leden van de provinciale SGP-fractie Gijs, Bertrick, Frans en Pieter voor de fijne samenwerking. U zult het misschien niet geloven, maar in de SGP-fractie werd regelmatig met plezier gelachen. Alleen als Frans lacht dan hoor je hem niet. Het provinciale SGP-bestuur, hartelijk dank voor uw vertrouwen.

Mijn vrouw Wouterina, jij was het die mij altijd onvoorwaardelijk steunde. Eerst als raadslid, toen als wethouder en later als Statenlid. Jij was het die mij motiveerde en stimuleerde. Hartelijk dank. Ik hoop meer tijd te kunnen besteden aan mijn vrouw, kinderen en kleinkinderen. Daar heeft het wel eens wat aan gemankeerd.

Nogmaals allen hartelijk dank en ik wens iedereen het volgende toe: Zoekt de Heere God en leeft. Dan hebben wij echt toekomst.

Mevrouw SCHNEIDERS (D66): Mijnheer de voorzitter! Beste, meestal lieve, allemaal. Hoe sluit je vier jaar af? Hoe neem je afscheid van deze 49 unieke mensen, commissieleden, notulisten, inwoners, griffie, ondersteuning, ambtenaren, Gedeputeerde Staten en commissaris? Bedankt. Ik heb mij verwonderd over jullie betrokkenheid, inhoudelijke gedrevenheid en meervoudige talenten. Ik wil jullie meegeven je te blijven verwonderen.

Politiek gaat in de kern over hoe wij met elkaar samenleven. Dat betekent dat je met grote regelmaat je in de ander moet proberen te verplaatsen, je moet verwonderen en proberen te begrijpen waar de ander staat. Het gaat mij aan het hart dat dit nog wel een boost kan gebruiken, waarvoor ik mij graag had ingezet. Wij leven in een Europa waarbij verschillende perspectieven moeten kunnen blijven staan. Sterker nog, waarvoor wij oorlogen hebben gewonnen en waarbij de rijkheid van onze cultuur zich kenmerkt door pluriformiteit. Dat vraagt dat je elkaar in waarde laat. Wij maken de verschillen soms zo groot, terwijl er in ieder van jullie standpunten iets zit waarin ik mij herken. Dan maak ik het weer even luchtig en concreet. Ik ben een dierenliefhebber en een natuurliefhebber die het geluid van dikke BMW 's herkent en graag fileloos rijdt. Ik ben iemand die kleine kernen en vissersdorpjes liefheeft, een strak huishoudboekje nastreeft en werkt voor betere participatie van inwoners. Ik ben iemand die fietsen bemind, meer cultuur voor iedere scholier wil, een betere aansluiting op de arbeidsmarkt en 50+ een plek wil geven. Ik ben iemand die voor de westerse opvatting van vrijheden strijdt en een klimaatdrammer is. Het vraagt soms veel te geven om de verbinding met anderen te blijven maken, maar het levert veel op. Bijvoorbeeld dat iedereen zichzelf kan zijn.

Ik neem afscheid met in mijn hoofd zoals ik jullie herinner als individueel mens. Daarom vindt u allemaal in uw kleine laatste voor de laatste keer een kaartje waarop iets staat dat ik mij bij jou herinner en een laatste uitdaging tot verwondering. Aan mijn fractie heb ik live mijn dank uitgesproken. Bedankt dat ik veel met jullie mocht leren en meemaken. Ik hoop van harte dat jullie allemaal in alle kleuren van het politieke spectrum de betrokkenheid kan realiseren die op dat moment een positieve impact kan maken.

Ik doen een stapje terug uit de politieke arena en ga mijn ondernemersdroom achterna: een buitenplek waar mensen en organisaties zich op creatieve en ontspannen wijze kunnen ontwikkelen. Daarnaast ben ik de first lady voor mijn vrouw die zich voor D66 in de Eerste Kamer zal inspannen en zal ik kei-veel knuffelen met mijn zoon Luca. D66 zal niet uit mijn systeem zijn. Ik zal altijd blijven streven naar een samenleving waarin iedereen zichzelf kan zijn.

De VOORZITTER: Het lijstje dat de griffier en ik hadden is leeg. Is er nog iemand die nog wat wil zeggen?

Mevrouw HOEK (50Plus): Mijnheer de voorzitter! 50Plus heeft een zetel, maar eigenlijk heb ik de grootste fractie, want ik heb 49 collega-fractieleden. Als eenpitter bereik je niks zonder de anderen; je hebt de anderen altijd nodig. Soms gaat het om een kantelpunt en soms krijg je een motie of een motie vreemd aan de orde van de dag voor elkaar. De ene keer is het links, rechts of het midden dat meedoet of allemaal.

Steeds gaan er velen weg en nemen wij afscheid. Het is zowel een afscheid voor de achterblijvers. Iedereen is even dierbaar, maar een aantal mensen zal ik noemen. Jakob was supporter in mijn strijd voor het behouden van de Vrouwe Cornelia; een prachtige tjalk die al meer dan dertig jaar in Vreeland ligt. Die moet opeens weg, want de prachtige tjalk uit 1888 zou horizonvervuilend zijn tussen wrakken en plastic bende. Deze boot moet weg van de provincie en mag zelfs geen water meer tanken. Jakob zei: "Mieke, ik ga jou steunen." Hij kwam naar mij toe om vanuit mijn bootje te kijken hoe het staat met de Vrouwe Cornelia. Zo trokken wij samen ten strijde. Op dit moment heeft dit nog niet tot het gewenste resultaat geleid, want de gedeputeerde zag het anders. De strijd blijven wij doorgaan. Jakob, ik dank jou voor jouw support.

Kees de Kruijf ken ik al heel lang. In de gemeente waar ik raadslid was ging er een wethouder weg van de PvdA en toen kwam er een wethouder uit Leusden. Een wethouder uit Leusden in Loenen, wat moet hij hier? Hij weet nergens wat van, dachten wij. Toen kwam Kees en dat was een feest. Kees was heel snel ingewerkt en alles ging opeens heel snel goed. Wij hebben samen gestreden tegen de herindelings, maar dat is niet gelukt. Toen moesten wij afscheid nemen. Ik vond dat heel jammer en wat was ik blij dat ik jou terugzag in de Staten. Inmiddels ga je weer weg. Kees, jij hebt mij vaak geholpen in settings waar het af en toe niet zo lekker liep. Jij was altijd mij steun en toeverlaat. Jij zei: "Mieke, het komt wel goed. Ga jij maar daar zitten en dan houd ik het voor jou in de gaten." Jij weet wat ik bedoel. Daarvoor dank ik jou hartelijk. Ik vind het heel erg dat jij weggaat. Net zei iemand dat de vergadering naadloos doorging als jij het voorzitterschap overnam, maar hij ging ook sneller. Hartelijk bedankt voor alles wat jij voor mij hebt betekend, voor de hele Staten en het hele provinciale bestuur inclusief de gedeputeerden, de commissaris, de griffie en de anderen die daarbij betrokken zijn.

Voor de statenspellen met scholieren wordt er vaak gevraagd welke Statenleden jury willen zijn. Willem, Truke en Jakob, hoe vaak hebben wij daar niet gezeten? Jullie gaan allemaal weg. Dit was een hele leuke en speciale tijd om jury te zijn voor de scholieren die het statenspel gingen naspelen. Wij stonden vaak verbaasd. Wij konden van hen leren in plaats van dat zij van ons leren.

Ik bedank de anderen, want iedereen is mij even lief. Ik zal Niels, Florian en Ali missen. Wim zie ik hopelijk nog lang bij mij in de gemeenteraad. Het allerbeste voor iedereen die weggaat.

Mevrouw NOORDENBOS (SP): Mijnheer de voorzitter! Vier jaar geleden kwam ik tot mijn verbazing in de Provinciale Staten terecht, want ik had geen politieke ervaring. Inmiddels ben ik weer uit de Provinciale Staten, tot mijn verbazing. Ik denk dat ik niet veel verstand heb van politiek wat dat be-

treft. In de afgelopen vier jaar heb ik wel heel veel geleerd. Ik kom oorspronkelijk uit Noord-Holland. Ik woonde al twintig jaar in Utrecht, maar ik had het idee dat Noord-Holland mijn provincie was. In deze vier jaar heb ik deze provincie goed leren kennen.

Ik ben geen Statenlid meer, maar ik ben wel een inwoner van de provincie Utrecht. Ik druk jullie op het hart dat dit een provincie moet blijven, worden en zijn die voor alle mensen een goede plek is. Het moet geen provincie zijn waar alleen een Vuelta gaat rijden, maar ook een provincie waar een vogel-opvang bij de voorzieningen hoort. Ik daag jullie uit om de verantwoordelijkheid te nemen om er wat moois van te maken.

De VOORZITTER: Er zijn heel veel mooie woorden gesproken. Het is plezierig om op deze manier stil te staan bij het afscheid van een flink aantal Statenleden die de afgelopen jaren hun bijdrage hebben geleverd aan het goede bestuur van de provincie Utrecht. Heel veel dank daarvoor.

Sluiting.

De VOORZITTER: Wij zijn aan het eind van de officiële vergadering gekomen. Dank voor uw komst en uw inbreng vanavond. Bedankt voor de aanwezigheid van de mensen op de publieke tribune. Het is prachtig om samen met u afscheid te nemen. U bent allen uitgenodigd voor het drinken van een glaasje in de foyer. Voordat wij een glaasje gaan drinken, wordt de Statenleden gevraagd om hiervoor op de foto te gaan. Degene die afscheid nemen mogen hun toegangspasje inleveren bij de griffier. Als de foto is genomen, dan geven wij u de bloemen en de roemer. Wel thuis.

Einde van de vergadering om 21.53 uur.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Utrecht van 5 juni 2019.

De voorzitter,

De griffier,